

Terveellinen työ **DIGIAJAN TURVALLINEN JA TERVEELLINEN TYÖ**

Näkemyksiä turvallisuudesta ja terveydestä alustatyössä

Keskeiset kohdat

- Alustatyö yleistyy koko ajan Euroopassa ja sen ulkopuolella.
- Joillekin työntekijäryhmille tämäntyyppinen työ voi tarjota mahdollisuuden työllistyä tai saada lisää joustavuutta.
- Alustatyötä tekevien suorittamiin tehtäviin liittyvät työturvallisuus- ja työterveysriskit ovat suurelta osin samanlaisia kuin alustatalouden ulkopuolella suoritettaviin samoihin tehtäviin liittyvät riskit.
- Alustatyötä tekevät altistuvat kuitenkin monille lisäriskeille, jotka liittyvät suoraan alustatyön luonteeseen ja työolosuhteisiin.
- Hallitukset, työtä välittävät digitaaliset alustat, työmarkkinaosapuolet ja alustatyötä tekevät itse ovat käynnistäneet useita aloitteita alustatyötä tekevien työterveyden ja -turvallisuuden parantamiseksi.

Digiajan turvallinen ja terveellinen työ

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto (EU-OSHA) järjestää vuosina 2023–2025 Euroopan laajuisen Terveellinen työ -kampanjan, jonka tarkoituksena on lisätä tietoisuutta digitaalitekniologioiden käytön vaikutuksista työterveyteen ja -turvallisuuteen. Digitaalitekniologiat voivat olla turvallisia ja tuottavia, kun niiden suunnittelussa, toteutuksessa, hallinnoinnissa ja käytössä toimitaan ihmiskeskisesti. Terveellinen työ -kampanjan tavoitteena on edistää yhteistyötä työelämän digitaalisen murroksen toteutumiseksi turvallisesti ja tuottavasti.

Alustatyö kasvussa

Alustatyö on melko uusi työskentelytapa, jota varten tarvitaan digitaalitekologioita, kuten tietokoneita, älypuhelimia, sovelluksia ja verkkoyhteyttä. Alustatyöllä tarkoitetaan kaikkea palkallista työtä, joka tehdään verkkoalustan välityksellä tai itse verkkoalustalla. Alusta on verkossa toimiva markkinapaikka, jossa työn kysyntä ja tarjonta sovitetaan yhteen tiettyjen tehtävien suorittamiseksi. Työtä itsessään voidaan tehdä kokonaan verkossa tai paikan päällä.

Verkossa tehtävä alustatyö verrattuna paikan päällä tehtävään alustatyöhön

Verkossa tehtävä alustatyö: Työlle etsitään tekijä verkossa, ja se tehdään joko kokonaan tai enimmäkseen virtuaalisesti elektronisen laitteen avulla missä tahansa paikassa (pääasiassa työntekijöiden kotona). Verkossa toimivia alustatyöntekijöitä ovat esimerkiksi sisällön moderijat, ohjelmoijat, toimistotyöntekijät ja graafiset suunnittelijat.

Paikan päällä tehtävä alustatyö: Työlle etsitään tekijä verkossa, mutta työ tehdään joko kokonaan tai enimmäkseen fyysisesti paikan päällä, kuten julkisissa tiloissa, ajoneuvossa tai asiakkaan tiloissa. Paikan päällä toimivia alustatyöntekijöitä ovat muun muassa ruokalähetit, kuljettajat, käsityöläiset, kotitaloustyöntekijät, sairaanhoitajat ja hoivatyöntekijät.

EU-OSHAn OSH Pulse -tutkimuksesta (2022) saatujen tietojen mukaan noin kuusi prosenttia EU:n 27 jäsenvaltion, Islannin ja Norjan työntekijöistä ansaitsi osan tuloistaan (3 prosenttia työntekijöistä) tai suurimman osan tuloistaan (3,1 prosenttia työntekijöistä) tekemällä alustatyötä. Alustatyöntekijät ovat muita työntekijöitä useammin mukana monilla eri aloilla, kuten tieto- ja viestintätekniikassa, teknisissä ja ammatillisissa palveluissa ja kaupan alalla, kuljetus-, majoitus- ja ravitsemispalveluissa sekä hallinnollisissa tukipalveluissa. Vaikka naisten osuus alustatyöntekijöistä on kasvussa, he ovat aliedustettuina tässä ryhmässä. Alustatyö on yleisempää maahanmuuttajien ja nuorten työntekijöiden keskuudessa, erityisesti kaikkein vaarallisimmissa työtehtävissä.

Vuonna 2022 noin kuusi prosenttia EU:n 27 jäsenvaltion, Islannin ja Norjan työntekijöistä ansaitsi osan tai suurimman osan tuloistaan tekemällä alustatyötä.

Mitä mahdollisuuksia alustatyö tarjoaa?

Alustatyö madaltaa työmarkkinoille pääsyn ja paluun esteitä. Se voi lisätä kaikkien, mukaan lukien haavoittuvassa asemassa olevien ja syrjäytyneiden, osallistumista työmarkkinoille. Jotkin ryhmät ovat yliedustettuina työelämän ulkopuolella olevien ja työttömien työntekijöiden keskuudessa. Heitä ovat muun muassa maahanmuuttajat, toimintarajoitteiset tai kroonisesti sairaat henkilöt sekä naiset. Kun he työllistyvät, he tekevät usein töitä huonoissa työolosuhteissa.

Alustatyö voi siis olla houkutteleva lisätulonlähde tai vaihtoehtoinen tulonlähde, koska se voidaan yhdistää muihin työn muotoihin tai perheenjäsenen hoitovelvollisuuksiin. Työtä välittävät digitaaliset alustat eivät myöskään yleensä aseta rajoituksia ilmoittautuvien työntekijöiden määrälle tai työntekijäprofiileille, lukuun ottamatta työn tekemiseen tarvittavia taitoja. Lisäksi tämäntyyppinen työ antaa ihmisille mahdollisuuden kehittää taitojaan ja hankkia kokemusta, mikä voi johtaa työllistymiseen paremmilla työehdoilla.

Alustatyön riskien paljastaminen

Alustatyöntekijöihin kohdistuvat työterveys- ja työturvallisuusriskit ovat samankaltaisia kuin riskit, jotka liittyvät samoihin tehtäviin alustatalouden ulkopuolella. Esimerkiksi verkossa toimivat alustatyöntekijät altistuvat riskeille, jotka liittyvät pitkään kestäväan paikallaanoloon, epäasianmukaisten välineiden käyttöön ja digitaalisten laitteiden käyttöön.

Alustatyö edellyttää kuitenkin lisätyötä, kuten ajan käyttämistä työtehtävien etsimiseen, ja lisävalmiuksia, kuten alustojen käyttämiseen tarvittavien teknologioiden tuntemusta. Alustatyö on myös yleistä ammateissa, jotka ovat yleensä tavallista riskialttiimpia, kuten kuljetukset ja jakelu. Alustatyöhön liittyy useita tekijöitä, jotka lisäävät työterveys- ja työturvallisuusriskejä, mikä tekee niiden ennaltaehkäisystä ja hallinnasta monimutkaisempaa.

Erityiset riskit alustatyössä

- **Epäselvä ammattiasema ja sopimusjärjestelyt**

Työtä välittävät digitaaliset alustat luokittelevat työntekijät yleensä itsensä työllistäviksi freelancereiksi, mikä ei välttämättä vastaa heidän todellista työsuhdettaan ja työolojaan. Koska alustatyötä tekevät ovat itsenäisiä ammattinharjoittajia, he ovat vastuussa omasta työterveydestään ja -turvallisuudestaan, sillä useimmissa EU:n jäsenvaltioissa asiaankuuluvaa työsuojelulainsäädäntöä sovelletaan vain työntekijöihin. Alustatyötä tekevät eivät myöskään yleensä kuuluu ennaltaehkäisy-, seuranta- ja valvontapalvelujen piiriin, he jäävät työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun aloitteiden ulkopuolelle eivätkä työehtosopimusneuvottelut koske heitä.

- **Algoritminen johtaminen**

Alustoilla käytetään algoritmista johtamista eli algoritmien avulla jaetaan tehtäviä sekä seurataan ja arvioidaan työntekijöiden suorituskykyä ja käyttäytymistä. Tämä voi heikentää työntekijöiden itsenäisyyttä sekä työn hallintaa ja joustavuutta. Se voi myös lisätä työtaakkaa, uupumusta, ahdistusta ja stressiä, mikä vaikuttaa kielteisesti terveyteen ja hyvinvointiin. Algoritmilli asetetaan työntekijät paremmuusjärjestykseen ja annetaan heille palkkioita tai seuraamuksia heidän suoritustensa tai käyttäytymisensä perusteella, mikä voi olla henkisesti vaativaa. On myös syytä mainita, että algoritmin toimintatapa ei useinkaan ole läpinäkyvää, ja se voi lisätä epävarmuutta ja stressiä sekä olla esteenä työntekijöiden osallistumiselle ja kuulemiselle.

- **Eristyneisyys, epätavanomaiset työpaikat ja työ- ja yksityiselämän ristiriidat**

Alustatyötä tehdään useimmiten eristyksissä anonyymien ja hajallaan olevan työntekijäjoukon voimin. Työvoiman vaihtuvuus on korkea, työympäristön olosuhteet ovat huonot, laitteet ovat riittämättömiä ja työ- yksityiselämän rajat häilyvät. Tällä voi olla monenlaisia vaikutuksia alustatyötä tekevien työterveyteen ja -turvallisuuteen. Usein kerrotaan unihäiriöistä, uupumisesta, stressistä, masennuksesta, työuupumuksesta, yksinäisyydestä, tuki- ja liikuntaelinsairauksista, tapaturmista ja yleisestä tyytymättömyydestä työhön ja yksityiselämään. Alustatyöntekijöiden eristyneisyys rajoittaa heidän järjestäytymistään ja siten työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua, työehtosopimusneuvotteluja ja osallistumista työterveyden ja -turvallisuuden hallintajärjestelmän kehittämiseen. Koska työvoima on hajallaan ja järjestäytyneitä edustuselimiä ei ole, on vaikea edistää koulutusta, työterveys- ja työturvallisuuspalvelujen saatavuutta ja aloitteita, kuten tietoisuus- ja ennaltaehkäisykampanjoita.

- **Epävarmuus työstä ja tuloista**

Alustatyö aiheuttaa huomattavaa epävarmuutta työstä ja tuloista, koska työntekijöillä on usein vain vähän tai ei lainkaan valtaa tai mahdollisuuksia neuvotella siitä, kuinka paljon he voivat työskennellä ja ansaita kutakin työtehtävää kohti. Epävarmuus työstä ja tuloista on yksi työhön liittyvistä psykososiaalisista riskitekijöistä.

Tehokkaat käytännöt turvalliseen ja terveelliseen alustatyöhön

Päätäjät, työtä välittävät digitaaliset alustat, alustatalouden yhdistykset, työmarkkinaosapuolet ja itse alustatyötä tekevät ovat käynnistäneet useita aloitteita alustatyöhön liittyvien riskien ehkäisemiseksi.

Poliittisen tason aloitteet

Espanjan ruokalähetettä koskeva laki: Lailla otettiin käyttöön oikeus algoritmien läpinäkyvyyteen ja olettaen palkkatyön kaltaisesta työsuhteesta.

Italian lainsäädäntökehys ja Bolognan peruskirja: Bolognan peruskirjassa alustatyön perusoikeuksista kaupunkiympäristössä otettiin käyttöön työterveyden ja -turvallisuuden suojelua koskevat ehdot alustatyötä varten. Se siivitti vastaavanlaisiin aloitteisiin Lazion alueella ja Milanossa, ja sen perusteella tehtiin muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön.

Ranskan lainsäädäntökehys: Kehyksen kuuluu joukko lakeja, kuten El Khomrin laki petosten torjunnasta ja liikkuvuuden järjestämistä koskeva laki. Niissä taataan alustatyöntekijöille useita oikeuksia ja suojelua, kuten oikeus perustaa ammattiyhdistys ja liittyä siihen, oikeus olla tavoittamattomissa ja oikeus työtapaturvakuutukseen.

Alustojen ja alustatalouden yhdistysten aloitteet

Glovo, Lyft, DoorDash, Uber, Waymo, Amazon Flex ja muut alustat ovat käynnistäneet useita aloitteita, joiden tarkoituksena on sisällyttää työterveys- ja työturvallisuuskäsitteitä niiden sovellusten ja teknologioiden toimintaan. Tämä osoittaa, että alustat voivat edistää aktiivisesti turvallista ja terveellistä alustatyötä. Esimerkkejä ovat vihjepuhelimet, neuvontapisteet, automaattiset tukijärjestelmät, työterveys- ja työturvallisuusviestit sekä sovellusilmoituksina saapuvat vinkit ja neuvot, yritysten keskustelufoorumit ja henkilöiden väliset turvallisuustoimenpiteet, kuten hätäaputoiminnot tai paniikkipainikkeet. Lisäksi tarjotaan turvaverkkoja. Niihin kuuluvat muun muassa sairaus- ja tapaturmavakuutukset sekä työntekijöiden tapaturmavakuutus, sairauskulu- ja työkyvyttömyysvakuutus, äitiys- ja isyysvapaa sekä räätälöity työsuojelukoulutus ja tiedottaminen.

Ammattiliittojen ja alustatyöntekijöiden käytännöt

Ammattiliitot ovat olleet aktiivisia kaikkialla Euroopassa ja toteuttaneet toimia, joilla edistetään työterveys- ja työturvallisuusriskien ehkäisemistä alustatyössä. Esimerkkejä ovat keskeistä työlainsäädäntöä koskevat rekisterit ja seurantakeskukset, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja vapaaehtoiset järjestelmät, jotka liittyvät alustatyön edellytyksiin, ammattiliittojen koulutusvälineet ja hyvien käytäntöjen kokoelmat työterveys- ja työturvallisuusriskien ehkäisemiseksi. Alustatyötä tekevät ovat myös toteuttaneet aloitteita, kuten epävirallista tiedonvaihtoa työhön liittyvistä asioista muiden alustatyötä tekevien kanssa. Keskustelualustat, sosiaalinen media ja henkilökohtainen vuorovaikutus ovat yleisimmin käytettyjä kanavia. Muita aloitteita ovat epäviralliset turvallisuustoimenpiteet ja varotoimenpiteet, joilla suojaudutaan tehtäväkohtaisilta riskeiltä.

Työmarkkinaosapuolten vuoropuheluun perustuvat aloitteet

Työmarkkinaosapuolet ovat neuvotelleet ja sopineet useista aloitteista. Työehtosopimukset ovat osoittautuneet tehokkaaksi välineeksi, jonka avulla voidaan huolehtia ruokalähetteen henkilökohtaisista suojavarusteista kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja parantaa alustatyötä tekevien työoloja. Esimerkiksi tanskalainen siivouspalveluyritys Hilfr ja tanskalainen ammattiliitto 3F neuvottelivat urauurtavan työehtosopimuksen, jolla edistetään ihmisarvoista työtä ja sairausetuksia. Siinä muun muassa määrätään taloudellisen hyvinvoinnin lisästä, joka vastaa jokseenkin vaarallisesta työstä maksettavaa lisäpalkkaa.

Resurssit

Kaikki aiheeseen liittyvä sisältö on teeman "Alustatyö" alla: <https://healthy-workplaces.osha.europa.eu/en/about-topic/priority-area/digital-platform-work>.

Tutustu kaikkiin julkaisuihin aiheesta: <https://osha.europa.eu/en/publications-priority-area/digital-labour-platforms>.

EU-OSHAn aihekohtainen osio työn digitalisaatiosta ja sen vaikutuksista työterveyteen ja -turvallisuuteen: <https://osha.europa.eu/en/themes/digitalisation-work>.

Psykososiaaliset ongelmat ja muuttuva työelämä: <https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/psychosocial-issues-changing-world-work>.